

Alain Badiou

Paulus. Grundlæggelsen af Universalismen, oversættelse ved Karen Holm Christiansen, med efterskrift af Troels Engberg-Pedersen, Århus, Klim 2021.

Aarhusteologen Jørgen K. Bukdahl bemærker et sted følgende: “Det er da heller ikke noget tilfælde, at en bedre forståelse af Paulus blev befordret af en teolog, der aldeles ikke interesserede sig for, hvad den historiske Paulus nu i den og den situation måtte have ment, men som var optaget af at høre, hvad Paulus sagde, og anvendte det til forkyndelse for sine samtidige. Jeg tænker på Karl Barths Romerbrevskommentar.” Selvom den franske filosof Alain Badiou’s bog om Paulus åbner med en beskrivelse af forfatterens antikerlikale opdragelse og ateistiske ståsted, og selvom Badiou nok næppe selv ville beskrive den som forkyndelse, passer Bukdahls karakteristik af Barths hovedværk i det tyvende århundredes protestantiske teologi alligevel forbløffende godt på Badiou’s bog. For som Badiou gør opmærksom på i forordet er hans hensigt med bogen “hverken historisk eller eksegetisk. Den er subjektiv, fra først til sidst” (s. 8). At denne subjektive hensigt (som jeg vender tilbage til om lidt) også for Badiou er knyttet til spørgsmålet om anvendelse og samtidighed fremgår klart af forordet og udfoldes videre i bogens første kapitel, der netop har titlen “Paulus – vores samtidige.” Det er blandet andet denne frigørelse af Paulus fra en historicistisk læsning, der giver bogen dens virkelige og blivende teologiske værdi.

Med sin understregning af, at Paulus reducerer “kristendommen til et eneste udsagn: Jesus er opstanden” (s. 11) og den heraf følgende uinteressethed i “Jesu empirisk liv og mesterens berømte lignelser” (s. 41) er det tydeligt, at Badiou ligeledes i sin konkrete udlægning af Paulus kan læses i forlængelse af den (Kierkegaard-inspirerede) dialektiske teologi, og han nævner da også selv Bultmann-eleven Günther Bornkamm, som en af sine inspirationskilder (s. 8). Selv i den afstandtagen til religion, som Badiou lægger ud med på bogens først side – “Paulus er for mig hverken en apostel eller helgen. Jeg er ikke interesseret i det Budskab, han forkynder, eller den kult, som han blev genstand for. For mig er der ingen transcendens, intet helligt i dette værk. Jeg har egentlig aldrig forbundet Paulus med religion” (s. 7) – er det svært ikke at høre et ekko af sækulariseringsteologi’s religionskritik. I den forstand kan man godt sige, at Badiou ikke bidrager med så meget nyt for teologien – måske bort set fra en påmindelse om ikke alt for hurtigt, i videnskabens og fremskridtets hellige navn, at gøre sig færdig med traditionen. Eller som NT-eksegeten John Barclay bemærker i et essay fra 2009 om Badiou’s bog: “It is ironic that it takes a French atheist to remind Pauline scholars that Paul’s theology of grace is a highly threatening doctrine in its refusal to acknowledge any prior conditions – moral, social or ethnic – for its transformative operations in the world.”

Når Badiou's læsning af Paulus alligevel kan siges, ikke blot at have været filosofisk og teologisk dagsordenssættende (det kan man læse mere om i bogens fine efterord), men ligeledes at være original, har det utvivlsomt at gøre med det anliggende Badiou altså selv beskriver som "subjektivt, fra først til sidst." Med betegnelsen "subjektiv" sigter Badiou til to ting. For det første det forhold, at hans læsning af Paulus er styret af en personlig interesse, nemlig en interesse i den teori om universalisme, eller mere præcist om universelle sandheder, som Badiou mener at finde hos Paulus (s. 124-125). Denne teori kan ifølge Badiou være til inspiration i en nødvendig gentænkning af, hvad det vil sige at kæmpe for en universel sag (hvad enten det er inden for kunstens, videnskabens, politikens eller kærlighedens område) i en samtid, hvor sandhed og fælleskab synes at være reduceret til kulturelt betingede relative meninger og identitære grupperinger (s. 10-22). Men også for filosofien er der ifølge Badiou noget afgørende at hente i Paulus' teori om sandhed i form af en påmindelse om, at sandheden altid må tænkes med udgangspunkt i en konkret begivenhed og altid alene beror på et subjekt, der gennem sin troskab over for begivenheden understøtter denne sandhed (s. 125).

Det leder til det andet forhold som betegnelsen "subjektiv" henviser til for Badiou. For Badiou's anliggende med Paulus er også subjektivt i den forstand, at hans læsning af Paulus udfoldes ved hjælp af en række begreber og distinktioner hentet fra hans egen filosofi. Det drejer sig om begreber som situation (det romerske imperium), begivenhed (opstandelsen), begivenhedssted (jødedommen), navn (evangeliet), undersøgelse, intervention (epistel), subjekt (de kristne), troskab (tro, håb, kærlighed), der alle indgår i hans forsøg på at tænke de sandhedsprocedurer, som ifølge Badiou gør sig gældende inden for kunst, videnskab, politik og kærlighed. Men også den distinktion mellem filosofi og antifilosofi, som Badiou udarbejdede i sine årlige seminarer i perioden 1991 til 1996, og som han gør klareste rede for i sin bog *Lantiphilosophie de Wittgenstein* fra 2009, spiller en afgørende rolle i hans Paulus-læsning, da han netop gennemgående bestemmer Paulus som "antifilosof".

Denne subjektive udlægning af Paulus med afsæt i hans egen tænkning kommer således til at udgøre en iscenesættelse eller illustration af Badiou's filosofiske nøglebegreb om sandhedsprocedure – ja, som flere kommentatorer har bemærket, måske endda hans bedste illustration. Dette er dog ikke uden en vis ironi, da Badiou eksplicit afviser, at den sandhedsprocedure han finder hos Paulus skulle være en ægte sandhedsprocedure, fordi den begivenhed (opstandelsen), som Paulus navngiver og er trofast mod og således subjekt for, ikke er en virkelig begivenhed, men en fabel (s. 10-12). Selvom Paulus således ikke *i praksis* selv skaber en sandhedsprocedure, gør det ifølge Badiou imidlertid ikke Paulus' *teoretiske* indsigter i, hvad vi skal forstå ved at kæmpe for en universel sandhed, mindre relevante (s. 124-125).

I sit forsøg på at indkredse karakteren af sin subjektive interesse i Paulus henviser Badiou også til en række andre tænkere (bl.a. Hegel, Nietzsche, Freud og Heidegger), som alle "har ment, at det var nødvendigt at undersøge figuren Paulus for at systematisere deres egen spekulative diskurs" (s. 31). Noget tyder imidlertid på, at Badiou's undersøgelse af Paulus ikke kun hjælper ham til at eksemplificere og systematisere sin egen diskurs, men at Paulus også udgør en udfordring af denne diskurs' orden, at Paulus ikke sådan lige lader sig indpasse i Badiou's diskurs. Det tydeligste eksempel på dette er måske det forhold, at selvom Badiou som nævnt betegner opstandelsen som en fabel og derfor insisterer på, at dette "forhindrer Paulus i at være kunstner eller videnskabsmand eller en politisk revolutionær", så vedbliver han med at omtale Paulus i både kunstens, videnskabens og politikens register som henholdsvis "begivenhedens digtertænkner" (s. 8), "en fantastisk forfatter" (s. 41), "universalitetens teoretiker" (124-125), "en politiker" (s. 26) og "aktivist" (s. 38).

Den altoverskyggende aktualitet af Badiou's bog om Paulus, der ikke er blevet mindre siden udgivelsen i 1997, skyldes uden tvivl den med sandhedsbegrebet forbundne tanke om universalisme, som Badiou giver Paulus æren for at være grundlæggeren af. Badiou fremstiller selv denne tanke om universalisme i opposition til den form for partikularisme, der kendetegner identitære fællesskaber, hvad enten det drejer sig om et romersk borgerfællesskab, et jødisk religionsfællesskab eller et græsk vidomsfællesskab på Paulus' tid, eller om vor tids mangfoldighed af identitetspolitiske (højreorienteret såvel som venstreorienterede) fællesskaber. Udgangspunktet for den universalisme, som Badiou læser frem hos Paulus, er imidlertid ikke, som i den traditionelle humanistiske universalisme, en underordning af partikulære forskelle under henvisning til en foreliggende fællesmenneskelig identitet i form af eksempelvis fornuften, endeligheden, sproget. Som det fremgår af hans pamflet *L'éthique, essai sur la conscience du mal* fra 1993 er Badiou helt på linje med den teoretiske antihumanismes kritik af denne form for universalisme for at være totalitær og imperialistisk.

Den universalisme, som Badiou finder hos Paulus, forsøger hverken at benægte verdens mangfoldige forskelle eller at reducere dem til en underliggende lighed. Tværtimod er udgangspunktet for enhver sandhedsprocedure, "at der findes forskelle. Man kan ovenikøbet hævde, at der ikke findes andet" (113). "Det er grunden til," skriver Badiou, "at Paulus ikke alene forbyder sig selv at stigmatisere forskellene, men forstår at tilpasse sig til dem" (s. 114). Dette er imidlertid ikke udtryk for opportunisme. Paulus' tilgang skal ifølge Badiou snarere forstås som udtryk for "det de kinesiske kommunister ville kalder 'masselinjen' [...], som består i at antage, at uanset hvad deres meninger og traditioner er, er folks tænkning i stand til at krydse og transcendere de forskelle, der betyder, at de kan genkende sig selv i verden, uden at skulle give afkald på dem" (s. 115). I første omgang består universalisme altså i en antagelse af, at *enhver* er i stand ved *tankens* hjælp at bringe

sig hinsides egne og andres forskelle, uden at de derved forsvinder. Her er imidlertid ikke tale om et deskriptivt, men om et prækriptivt udsagn. Antagelsen er ikke en teoretisk viden, men praktisk handlingsanvisning, som kommer til udtryk på følgende måde: “Man kan kun transcendere forskellene, hvis imødekommenheden med hensyn til traditioner og meninger fremstår som en *indifferens, der er tolerant over for differenser*, hvilket ikke kræver andet materielt bevis, end at man selv er i stand til at praktisere forskellene” (s. 115). Den sandhed, der bliver til gennem subjekternes troskab over for en begivenheden, og som ikke er forbeholdt en særlig gruppe, men udgør en universal henvendelse, skaber en lighed på tværs af partikulære forskelle, der sætter disse ud af kraft uden at ignorere dem. Denne universalitet understøttes alene af et singulært subjekt (den kristne), der heller ikke selv har nogen garanti for sin identitet, men tværtimod er splittet i kød og ånd, død og liv, lov og nåde, som alene holdes sammen af troskaben over for (opstandelses)begivenhedens negerende affirmation (af livets mulige sejr over døden) (s. 74).

Det er det er udformningen af og udfoldelsen i praksis af denne teori om en universal sandhed, der udspringer af subjektets undersøgelse af og troskab over for en begivenhed, som ifølge Badiou gør Paulus til en fortsat relevant figur for samtidens tænkning.

Mads Peter Karlsen